

Η Καλλιπάτειρα

Παυσανίας, Ἑλλάδος Περιήγησις 5.6.7-8 (διασκευή)

Ο Παυσανίας (115-180 μ.Χ.) είναι ο πολυταξιδεμένος περιηγητής και γεωγράφος στον οποίο οφείλουμε μια κατατοπιστική και λεπτομερειακή περιγραφή της Πελοποννήσου και μέρους της Στερεάς Ελλάδας. Στο έργο του *Ἑλλάδος Περιήγησις* μας δίνει, μεταξύ άλλων, εκτεταμένες περιγραφές θρησκευτικών εθίμων και τελετών, καθώς και σημαντικότες πληροφορίες για τη θρησκευτική τέχνη και αρχιτεκτονική των περιοχών της Ολυμπίας και των Δελφών. Με την ευκαιρία της επίσκεψής του στην Ολυμπία αφηγείται την περίπτωση της Καλλιπάτειρας, της μοναδικής έγγαμης γυναίκας που κατάφερε να εισέλθει στον χώρο τέλεσης των αγώνων και να μην τιμωρηθεί.

Κατὰ δὲ τὴν ἐς Ὀλυμπίαν ὁδὸν ἔστιν ὄρος πέτραις ὑψηλαῖς ἀπότομον, Τυπαῖον καλούμενον. Κατὰ τούτου τὰς γυναῖκας Ἡλείοις ἔστιν ὥθειν νόμος, ἣν φωραθῶσιν ἐς τὸν ἀγῶνα ἐλθοῦσαι τὸν Ὀλυμπικὸν ἢ καὶ ὅλως ἐν ταῖς ἀπειρημέναις σφίσιν ἡμέραις διαβάσαι τὸν Ἀλφειόν. Οὐ μὴν οὐδὲ ἀλῶναι λέγουσιν οὐδεμίαν, ὅτι μὴ Καλλιπάτειραν μόνην, ἣ ὑπὸ τινων καὶ Φερενίκη καλεῖται. Αὕτη προαποθανόντος αὐτῇ τοῦ ἀνδρός, ἐξεικάσασα αὐτὴν τὰ πάντα ἀνδρὶ γυμναστῇ, ἤγαγεν ἐς Ὀλυμπίαν τὸν υἱὸν μαχοῦμενον· νικῶντος δὲ τοῦ Πεισιρόδου, τὸ ἔρυμα ἐν ᾧ τοὺς γυμναστὰς ἔχουσιν ἀπειλημμένους, τοῦτο ὑπερπηδῶσα ἡ Καλλιπάτειρα ἐγυμνώθη. Φωραθείσης δὲ ὅτι εἴη γυνή, ταύτην ἀφιάσιν ἀζήμιον καὶ τῷ πατρὶ καὶ ἀδελφοῖς αὐτῆς καὶ τῷ παιδί αἰδῶ νέμοντες - ὑπῆρχον δὴ ἅπασιν αὐτοῖς Ὀλυμπικαὶ νῖκαι - ἐποίησαν δὲ νόμον ἐς τὸ ἔπειτα ἐπὶ τοῖς γυμνασταῖς γυμνοὺς σφᾶς ἐς τὸν ἀγῶνα ἐσέρχεσθαι.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Κατὰ δὲ τὴν ὁδὸν ἔς Ὀλυμπίαν ἔστιν ἀπότομον ὄρος
Στην οδὸ για την Ολυμπία υπάρχει ένα απόκρημνο βουνό

ὕψηλαῖς πέτραις, καλούμενον Τυπαῖον.
ἀπὸ ψηλοὺς βράχους, που ονομάζεται Τυπαῖο.

Κατὰ τούτου ἔστιν νόμος Ἠλείοις ὠθεῖν τὰς γυναῖκας,
Σ' αὐτὸ υπάρχει νόμος στους Ηλείους να πετούν τις γυναίκες,

ἦν φωραθῶσιν ἔλθοῦσαι ἔς τὸν Ὀλυμπικὸν τὸν ἀγῶνα
αν αποκαλυφθοῦν ὅτι ἔχουν ἔρθει στους Ολυμπιακούς αγώνες

ἢ ὅλως καὶ διαβᾶσαι τὸν Ἀλφειὸν ἐν ταῖς ἡμέραις ἀπειρημέναις σφίσιν.
ἢ ἀκόμα και να ἔχουν περάσει τον Αλφειό κατά τις ἡμέρες τις απαγορευμένες για αὐτές.

Οὐ μὴν οὐδὲ λέγουσιν ἀλῶναι οὐδεμίαν,
Ούτε και λένε ὅτι πιάστηκε καμιά,

ὅτι μὴ μόνην Καλλιπάτειραν, ἥ ὑπὸ τινων καλεῖται καὶ Φερενίκη.
παρὰ μόνο η Καλλιπάτειρα, η οποία ἀπὸ κάποιους ονομάζεται και Φερενίκη.

Αὕτη προαποθανόντος τοῦ ἀνδρός αὐτῇ,
Αὐτὴ ἐπειδὴ εἶχε πεθάνει νωρίτερα ο σύζυγός της,

ἐξεικάσασα αὐτὴν ἀνδρὶ γυμναστῇ τὰ πάντα,
αφὸυ μεταμφέισε τον εαυτὸ της σε ἄντρα γυμναστὴ στα πάντα,

ἤγαγεν τὸν υἱὸν μαχοῦμενον ἔς Ὀλυμπίαν·
ἔφερε το γιο της για να αγωνιστεῖ στην Ολυμπία.

νικῶντος δὲ τοῦ Πεισιρόδου,
και καθὼς νικούσε ο Πεισίροδος,

τὸ ἔρυμα ἐν ᾧ ἔχουσιν ἀπειλημένους τοὺς γυμναστὰς,
το φράκτη στον οποίο ἔχουν περιορισμένους τοὺς γυμναστὲς,

ὑπερπηδῶσα τοῦτο ἡ Καλλιπάτειρα ἐγυμνῶθη.
καθὼς πηδούσε πάνω ἀπὸ αὐτὸν η Καλλιπάτειρα γυμνώθηκε.

Φωραθείσης δὲ ὅτι εἴη γυνή,
Και αν και αποκαλύφθηκε ὅτι ἦταν γυναίκα,

ἀφιασιν ταύτην ἀζήμιον
ἀφησαν αὐτὴν ατιμώρητη,

νέμοντες αἰδῶ καὶ τῷ πατρὶ καὶ ἀδελφοῖς αὐτῆς καὶ τῷ παιδί
αποδίδοντας σεβασμὸ και στον πατέρα και στα ἀδελφια της και στο παιδί

- ἅπασιν δὴ αὐτοῖς ὑπῆρχον Ὀλυμπικαὶ νῖκαι –
-σε ὅλους βέβαια αὐτοὺς υπήρχαν Ολυμπιακές νίκες-

ἐποίησαν δὲ νόμον ἔς τὸ ἔπειτα ἐπὶ τοῖς γυμνασταῖς
θέσπισαν ὁμως νόμο στο ἐξῆς για τοὺς γυμναστὲς

ἐσέρχεσθαι σφᾶς γυμνοὺς ἔς τὸν ἀγῶνα.
να μπαίνουν αὐτοὶ γυμνοὶ στον ἀγῶνα.

Ερμηνευτικά σχόλια

Κατὰ τούτου τὰς γυναῖκας Ἡλείους ἐστὶν ὠθεῖν νόμος, ἣν φωραθῶσιν ἐς τὸν ἀγῶνα ἐλθοῦσαι τὸν Ὀλυμπικόν:

Ξένοι, βάρβαροι, ακόμη και δούλοι μπορούσαν να παρακολουθούν τους Ολυμπιακούς Αγώνες. Απαγορευόταν όμως ρητά να εισέρχονται στο στάδιο και να παρακολουθούν τους αγώνες οι έγγαμες γυναίκες. Η μόνη ενήλικη γυναίκα που μπορούσε να παρακολουθήσει τους αγώνες ήταν η ιέρεια της θεάς Δήμητρας.

Οὐ μὴν οὐδὲ ἀλῶναι λέγουσιν οὐδεμίαν, ὅτι μὴ Καλλιπάτειραν μόνην:

Η μοναδική έγγαμη γυναίκα που τόλμησε να παραβιάσει το άβατο της Ολυμπίας ήταν η Καλλιπάτειρα από τη Ρόδο, που καταγόταν από μεγάλη οικογένεια ολυμπιονικών. Αυτή, όταν έμεινε χήρα, ανέλαβε η ίδια την εκγύμναση και την προετοιμασία του γιου της Πεισιρόδου, για να λάβει μέρος στο αγώνισμα της πυγμαχίας κατά την 96η Ολυμπιάδα (396 π.Χ.). Φλεγόμενη από επιθυμία να παρακολουθήσει τον γιο της να αγωνίζεται και να νικά στην Ολυμπία, αψήφησε τον σχετικό νόμο, μεταμφιέστηκε σε άντρα γυμναστή και πέρασε στο στάδιο.

ταύτην ἀφιασὶν ἀζήμιον καὶ τῷ πατρὶ καὶ ἀδελφοῖς αὐτῆς καὶ τῷ παιδὶ αἰδῶ νέμοντες:

Από σεβασμό προς τον πατέρα, τον σύζυγο και τον γιο της για τη σημαντική αθλητική συνεισφορά τους, οι ελλανοδίκες δεν την τιμώρησαν, αλλά την άφησαν ελεύθερη. Ήταν κόρη του περίφημου ολυμπιονίκη Διαγόρα και σύζυγος ενός επίσης μεγάλου ολυμπιονίκη, του Καλλιάνακτος, ενώ τα αδέρφια της και ο γιος της κέρδισαν κι αυτά σημαντικές νίκες στους Ολυμπιακούς Αγώνες και στα Ίσθμια.

Ερωτήσεις κατανόησης

1. Ποιος νόμος ίσχυε στους Ηλείους για όποια έγγαμη γυναίκα διέβαινε τον Αλφειό κατά τον χρόνο τέλεσης των Ολυμπιακών Αγώνων;
2. Ποιος νόμος ψηφίστηκε από τους ελλανοδίκες μετά από όσα συνέβησαν με την Καλλιπάτειρα;
3. Έχετε υπόψη σας σύγχρονες μορφές κοινωνικών ή άλλων διακρίσεων εις βάρος των γυναικών στη χώρα μας ή στον υπόλοιπο κόσμος; Ποιοι παράγοντες θεωρείτε ότι συμβάλλουν στην ύπαρξη και στη διατήρησή τους;
4. Γιατί πιστεύετε ότι η Καλλιπάτειρα δεν τιμωρήθηκε, τελικά, μετά την αποκάλυψή της στο στάδιο;

Γ. Μετοχές

Α) Επιρρηματικές μετοχές

Επιρρηματική μετοχή λέγεται η μετοχή που αναφέρεται σ' έναν ρηματικό τύπο και χρησιμοποιείται ως επιρρηματικός προσδιορισμός και εκφράζει τρόπο, χρόνο, αιτία, σκοπό, υπόθεση και εναντίωση. Αντίστοιχα είναι και τα είδη της επιρρηματικής μετοχής:

- **Τροπική** μτφρ. **-οντας**, σε χρόνο ενεστώτα (συνήθως)
- **Χρονική** (ἄμα, εὐθύς, αὐτίκα, ἔτι, μεταξύ κ.α.), μτφρ. **αφού, όταν, ενώ**
- **Αιτιολογική** (ἄτε, οἷον, οἷα, ὥς), μτφρ. **επειδή, αφού**
- **Τελική** μτφρ. **για να**, σε χρόνο **μέλλοντα**
- **Υποθετική** μτφρ. **αν**
- **Εναντιωματική** (καίπερ, καίτοι, καί ταῦτα, καί), μτφρ. **αν και, ενώ**

* ἄτε, ὥς + μετοχή → αιτιολογική

* ὥς + μετοχή μέλλοντα → τελική

Το υποκείμενο της μετοχής

Το υποκείμενο της μετοχής και η μετοχή βρίσκονται στο ίδιο γένος, αριθμό και πτώση. Άρα, η μετοχή λειτουργεί ως επιθετικός προσδιορισμός. π.χ. Τοῖς ἵππεῦσι εἴρητο **θαρροῦσι** διώκειν.

- **Συνημμένη:** όταν το υποκείμενο της μετοχής έχει και άλλο συντακτικό ρόλο μέσα στην πρόταση (υποκείμενο ή αντικείμενο του ρήματος, του απαρεμφάτου ή προσδιορισμός).
π.χ. Ἐπορεύετο Κῦρος τόν Εὐφράτην ἐν δεξιᾷ ἔχων.

- **Απόλυτη:** όταν το υποκείμενο της μετοχής δεν είναι συντακτικά κάτι άλλο μέσα στην πρόταση και βρίσκεται σε πτώση γενική (όταν το ρήμα είναι προσωπικό) και σε αιτιατική (όταν το ρήμα είναι απρόσωπο).
π.χ. Καταστάσης τῆς ἐκκλησίας ἐς ἀντιλογίαν ἦλθον.

B) Κατηγορηματική μετοχή

Η κατηγορηματική μετοχή χρησιμοποιείται για να συμπληρώσει την έννοια του ρήματος και χρησιμοποιείται άλλοτε ως κατηγορούμενο και άλλοτε ως κατηγορηματικός προσδιορισμός στο υποκείμενο ή το αντικείμενο του ρηματικού τύπου από τον οποίο εξαρτάται.

Η κατηγορηματική μετοχή:

- Είναι **πάντα συνημμένη**, ποτέ απόλυτη.
- Όταν η κατηγορηματική μετοχή αναφέρεται στο **υποκείμενο του ρήματος**, τότε αυτό γίνεται υποκείμενο της μετοχής.
- Όταν η κατηγορηματική μετοχή αναφέρεται στο **αντικείμενο του ρήματος**, τότε αυτό γίνεται αντικείμενο της μετοχής.
- Μεταφράζεται με τις λέξεις: **ὅτι, να**

Όλα αυτά πρέπει να τα μάθω;;;;;

Κατηγορηματική μετοχή παίρνουν τα ρήματα:

συνδετικά	εἰμί, γίγνομαι, τυγχάνω, διατελῶ, καθίσταμαι, ἀποβαίνω, ἐκβαίνω, ὑπάρχω, ἔφυν, πέφυκα
	λανθάνω, φαίνομαι, οἶχομαι, φθάνω, εὕρισκω
ἐναρξης-λήξης,	ἄρχω, λήγω, παύομαι, ἀνέχομαι, ὑπομένω, περιορῶ, ἀπαγορεύω, ἀρκῶ
νίκης-ήττας,	νικῶ, κρατῶ, ἡττῶμαι, εὖ ποιῶ
ψυχικού πάθους	ἀγαπῶ, χαίρω, ἡδομαι, ἀγανακτῶ, ἄχθομαι, λυποῦμαι, ὀργίζομαι, ἀλγῶ, αἰσχύνομαι, αἰδοῦμαι, χαλεπῶς φέρω, βαρέως φέρω, θαυμάζω, ἀγάλλομαι
αἰσθησης, γνώσης, μάθησης, μνήμης	αἰσθάνομαι, ἀκούω, ὁρῶ, περιορῶ, ἐπίσταμαι, οἶδα, κατανοῶ, ἀγνοῶ, μανθάνω, πυνθάνομαι, ἐνθυμοῦμαι, μέμνημαι, ἐπιλανθάνομαι,
δείξης, δήλωσης, αγγελίας, ελέγχου	δείκνυμι, ἀπο/ἐπιδείκνυμι, δηλῶ, ἀγγέλω, ἐξαγγέλω, ἐλέγχω, φαίνω, ἀποφαίνω